

Przemysłać na nowo Europę

Bp Andrzej F. Dziuba¹

W Nowej Auli Synodalnej w Watykanie, w dniach 27-29 października 2017 roku odbyła się Konferencja Międzynarodowa: *Przemysłać na nowo Europę. Chrześcijański wkład w przyszłość projektu europejskiego*. Została ona zorganizowana przez Sekretariat Stanu Stolicy Apostolskiej oraz Komisję Episkopatów Wspólnoty Europejskiej (COMECE) przy wsparciu Renovabis gromadzą wiele osobowości życia politycznego, religijnego, naukowego, ekonomicznego i kulturalnego oraz społeczeństwa obywatelskiego. Była to szeroka debata o dość znacznym bogactwie tematycznym. Sam papież wskazał, że oto podczas tej konferencji „ludzie młodzi mogli przedstawić swoje oczekiwania i nadzieje, skonfrontować się z osobami starszymi, które z kolei miały okazję zaoferować swój bogaty bagaż refleksji i doświadczeń”.

Okazją do zorganizowania konferencji była sześćdziesiąta rocznica podpisania Traktatów Rzymskich (dwie umowy międzynarodowe) w Muzeum Kapitołańskim w Rzymie (25.03.1957), które znacznej części mieszkańców Europy przyniosły pokój, wolność i rozwój, ale niestety nie wszystkim krajom europejskim. Podpisały je wówczas Francja, Republika Federalna Niemiec, Włochy, Belgia, Holandia i Luksemburg. Dziś Europa stanęła m.in. wobec brexitu, kazusu autonomii Katalonii, licznych napięć politycznych i dochodzących do głosu ugrupowań o tendencjach narodowych. Wśród dramatyczny stał się problem uchodźców i emigrantów, z którym sobie Europa zupełnie nie radzi, a może i celowo oraz świadomie nie chce poradzić. Czy ona w ogóle szuka metod rozwiązania tego problemu migracji? Patrząc na współczesną rzeczywistość może nasuwać się wręcz takie pytanie.

Przecież hasło tj. *Europa* jest bez wątpienia nadal kluczowe nie tylko dla samej Europy. Owo „(Re)thinking Europe” jawiło się bardzo często i w różnych odsłonach, choć jednocześnie różnie rozumiane. Niejednokrotnie dostrzega się, że już pewne elementy polityki światowej toczą się poza Europą, z oczywistej winy tej ostatniej. Oczywiście nie chodzi tutaj o hegemonizm Starego Kontynentu, ale o wartości, zwłaszcza te uniwersalne, które przyjmuje się powszechnie, choćby Powszechna Deklaracja Praw Człowieka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ jako rezolucja 217/III A w dniu 10 grudnia 1948 r. w Paryżu.

W skład polskiej delegacji wchodzili m.in.: abp Marek Jędraszewski, metropolita krakowski, wiceprzewodniczący Konferencji Episkopatu Polski, bp Andrzej F. Dziuba, biskup łowicki, bp Janusz Stepnowski, biskup łomżyński, delegat KEP do COMECE, bp Piotr Jarecki, biskup pomocniczy warszawski, ks. prał. Jarosław Mrówczyński, zastępca sekretarza KEP, dyrektor biura COMECE przy KEP, ks. prał. Piotr Mazurkiewicz z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Janusz Kotański, ambasador RP przy Stolicy Apostolskiej oraz członkowie Parlamentu Europejskiego: Jacek Saryusz-Wolski i Marek Jurek, a także ks. prał. Adam Sycz, rektor Papieskiego Instytutu Polskiego w Rzymie i ks. prał. Dariusz Drażek, rektor Papieskiego Kolegium Polskiego w Rzymie.

Większość delegatów rozpoczęła dzień 27 października 2017 r. od Mszy Św. z jutrznią sprawowanej w kaplicy Instytutu Małych Służebnic Chrystusa Króla (Via Aurelia 325), miejscu zakwaterowania. Warto zauważyć, że organizatorzy wydali nawet specjalną książeczkę z tekstami modlitw mszalnych i Liturgii godzin na dni konferencji.

Obrady, po rejestracjach uczestników, rozpoczęły się 27 października 2017 r. o godz. 14.00. W ramach ceremonii otwarcia wystąpił najpierw kard. Pietro Parolin, sekretarz stanu Stolicy Apostolskiej. Następnie zabrał głos kard. Reinhard Marx, arcybiskup Monachium i przewod-

niczający COMECE. Swoje wystąpienie miał także Frans Timmermans, pierwszy zastępca przewodniczącego Komisji Europejskiej.

Po tych kurtuazyjnych słowach otwarcia wprowadzające i wiodące wystąpienie pt. *Europa na rozstajach dróg* wygłosił Pat Cox, były przewodniczący Parlamentu Europejskiego.

Pierwszy panel odbywał się wokół tematu: *Integracja – budowa mostów między i wewnątrz państw członkowskich*, a poprowadził go Roberto Fontolan, dyrektor Międzynarodowego Centrum Communion and Liberation. Wśród czterech prelegentów jako pierwsza wystąpiła Sylve Goulard, była minister obrony Francji, a po niej prof. Irena Lipowicz, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, była ambasador w Wiedniu i były członek Parlamentu Europejskiego. Debatę kontynuował prof. Enrico Letta, były prezes Rady Ministrów Włoch i dyrektor Fundacji Jacques Delors. Jako ostatni wystąpił abp Charles Jude Scicluna, arcybiskup i metropolita Malty.

Po przerwie kawowej miał miejsce drugi panel wokół tematu: *Dialog – państwa demokratyczne w Europie*, który poprowadziła Philippine de Saint-Pierre, dyrektor generalny katolickiej telewizji KTO TV (Francja). Jako pierwszy zabrał głos prof. Nicolas Michel, były podsekretarz generalny Narodów Zjednoczonych do spraw prawnych. Po nim wystąpił prof. Ivan Krastev, przewodniczący Centre for Liberal Strategies w Sofii, profesor w Institute for Human Sciences w Wiedniu, przewodniczący programu „Democracy et question”. Kolejnym panelistą był Manfred Weber, przewodniczący grupy Europejskich Partii Ludowych (Christian Democrats) w Parlamencie Europejskim. Natomiast jako ostatni przedstawił swe przemyslenia prof. Rocco Buttiglione, profesor nauk politycznych w Uniwersytecie Saint Pius V w Rzymie, członek Papieskiej Akademii Nauk Społecznych, były minister Włoch do spraw polityki Unii Europejskiej i do spraw dóbr kulturalnych i sportu.

Greg Burke, dyrektor Biura Prasowego Stolicy Apostolskiej poprowadził tego dnia trzeci panel opatrzony tytułem:

Siła twórcza – Jaka ekonomia dla Europy w zmieniającym się świecie? Pierwszą, która starała się odpowiedzieć na to pytanie, była dr Marie Briguglio, profesor w Wydziale Ekonomicznym w Uniwersytecie Malty i przewodnicząca Forum for Active Community Engagement, a także przewodnicząca Fundacji Wellbeing of Society. Dociekania wokół wskazanego tematu kontynuowała Maireak McGuinness, pierwsza wiceprzewodnicząca Parlamentu Europejskiego. Odpowiedzi próbował udzielić także kard. Juan Jose Omella Omella, arcybiskup Barcelony. Jako ostatnia zabrała głos prof. Lisa Herzog, profesor filozofii i teorii politycznej w Bavarian School of Public Policy.

Interesującą propozycją pierwszego dnia obrad była modlitwa wieczorna z ubogimi. Oznaczało to modlitwę wieczorną Liturgii godzin ze wspólnotą Sant'Egidio w kościele Matki Bożej na Zatybrzu. Zwieńczeniem był poczęstunek z ubogimi w tej wspólnocie. Dało to okazję do miłych spotkań i rozmów. Pokazało to także szeroką działalność humanitarną Wspólnoty Świętego Idziego. Warto dodać, że wspomniana bazylika była kościołem tytularnym kard. Stefana Wyszyńskiego i kard. Józefa Glempa. Ten ostatni stał u fundamentów tej wspólnoty, był jej animatorem oraz orędownikiem.

Drugi dzień obrad, tj. 28 października 2017 r., rozpoczął się od Liturgii godzin odmawianej w kaplicach miejsc zakwaterowania. Następnie podjęty został temat: *Dyskutując wokół Europy*, który rozpoczął się o godz. 9.00 w 18 grupach dyskusyjnych (workshops) – zorganizowanych w grupach językowych po 20 osób – prowadzonych przez ambasadorów przy Stolicy Apostolskiej państw należących do Unii Europejskiej.

Z wyboru zostałem przypisany do trzeciej grupy języka włoskiego, która spotkała się w auli Kurii Rzymskiej Towarzystwa Jezusowego przy Borgo Santo Spirito 4. Animatorem był Tomasz Kunstelej, ambasador Słowenii przy Stolicy Apostolskiej. W skład grupy wchodził m.in. prof. Marcella Reni, dyrektor krajowy „Associazione «Rinnovamento nello Spirito Santo»” z Włoch, dr Antonio Bagao

Felix, były minister finansów i ubezpieczeń oraz pracy Portugalii, kard. Angelo Bagnasco, arcybiskup Genui, przewodniczący Konferencji Episkopatu Włoch, m. Regina Cesarato, przełożona generalna Pie Discepolo del Divino Maestro, bp Jozef Halko, biskup pomocniczy Bratysławy, delegat Konferencji do COMECE, abp Diarmuid Martin, arcybiskup Dublina, Prymas Irlandii.

Sprawna i interesująca debata, dobrze animowana przez ambasadora, odbywała się na bazie „Chatham House Rules” między równymi sobie obywatelami Unii Europejskiej. Każdy z uczestników dyskusji musiał zabrać głos pięć razy, ponieważ wskazano tyle wiodących tematów; dyskusja o Europie jest – co oczywiste – tematem bardzo szerokim i wielowątkowym.

A oto postawione do dyskusji tematy:

Jaka jest atmosfera, percepcja wśród ludzi, w moim kraju odnośnie do Europy i Unii Europejskiej?

Jakie są nasze marzenia, nasze nadzieje, nasze obawy i nasze oczekiwania odnośnie do przyszłości Unii Europejskiej?

Co chcemy uczynić wspólnie i co możemy uczynić razem z Unią Europejską, żyjąc w Europie?

Jak włączyć wszystkie sektory życia społecznego dla osiągnięcia tych celów w Europie poprzez Unię Europejską?

Jakie jest nasza szczególna odpowiedzialność za Unię Europejską z perspektywy chrześcijańskiej? Kim jesteśmy, co powinieniem uczynić?

Ważnym wydarzeniem konferencji była Msza Św. koncelebrowana w kościele karmelitów bosych Matki Bożej na Traspontina (Via della Conciliazione 14), której przewodniczył i homilię wygłosił kard. Juan Jose Omella Omella. Wydaje się, że ten znak odwołania do Boga i Jego Opatrzności był szczególnie potrzebny w kontekście bardzo laickiego widzenia Europy i jej przyszłości. Ta atmosfera modlitwy i eucharystycznego dziękczynienia stworzyła zupełnie inny klimat, który wyzwalała – pełne nadziei i solidarności oraz wzajemnego zaufania – odważne odniesienia do chrześcijańskich korzeni Europy.

W ramach spotkań i wymiany myśli ważny był lunch na zapleczu Nowej Auli Synodalnej. Zawsze takie bezpośrednie spotkania dają możliwości bardziej osobistej refleksji oraz dzielenia się. Udzieliłem także wywiadu Radiu Watykańskiemu.

Z kolei miała miejsce w ramach sesji plenarnej o godz. 15.00 „Debata europejska”. To swoiste zebrane idee i generalna debata. Jako pierwszy zabrał głos abp Paul Gallagher, sekretarz do spraw relacji Stolicy Apostolskiej z państwami, a po nim swoje wystąpienie odczytał Pat Cox, były przewodniczący Parlamentu Europejskiego.

Przerwa kawowa dała jeszcze jedną możliwość na indywidualne rozmowy. Demokratyczne przemiany w Polsce zawsze budzą duże zainteresowanie. Jest to zainteresowanie pozytywne, z elementami uznania i gratulacji.

Podczas ceremonii zamknięcia wystąpił najpierw Antonio Tajani, przewodniczący Parlamentu Europejskiego, a następnie ponownie kard. Reinhard Marx, przewodniczący COMECE, którzy odczytali swe wystąpienia, zatem cała debata i wymiany myśli raczej nie miała wpływu na podsumowanie konferencji.

Ważnym elementem konferencji była audiencja z papieżem Franciszkiem w Nowej Auli Synodalnej w Watykanie. Na tę okoliczność papież skierował oczekiwane wystąpienie opatrzone w polskim „L'Osservatore Romano” tytułem: „Cegiełki budowli europejskiej” (XXXVIII:2017, nr 11 (397), s. 23-27). Całość wystąpienia rozpoczął wstęp, w którym papież pytał: „Jakie jest nasze zadanie w czasie, kiedy oblicze Europy jest coraz bardziej nacechowane pluralizmem kultur i religii, podczas gdy wielu postrzega chrześcijaństwo jako element przeszłości, dalekiej i obcej?”. Następnie wyakcentował następujące siedem punktów: „Osoba i wspólnota”, „Miejsce dialogu”, „Środowisko integrujące”, „Przestrzeń solidarności”, „Źródło rozwoju”, „Obietnica pokoju”, „Być duszą Europy”. Zakończył słowami: „Niech Pan... błogosławi Europie”.

Istotnym elementem audiencji papieskiej było osobiste spotkanie i możliwość rozmowy. Podczas niej przekazałem

wyrazy jedności i pamięci w modlitwie od całej diecezji łowickiej. Podziękowałem za słowa na Nawiedzenie obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej, które czytane były w każdej parafii. Ojciec Św. przekazał błogosławieństwo dla biskupów, kapłanów, osób życia konsekrowanego oraz wszystkich wiernych. Prosił także, aby pamiętać w modlitwie o nim i jego posłudze Piotrowej.

Spotkanie zamknęło przyjęcie i wieczerza na zapleczu Nowej Auli Synodalnej i Auli bł. Pawła VI. To była ostatnia okazja do spotkań i dyskusji, które wyzwalają zwłaszcza wystąpienie papieskie. Dla chętnych było także wydarzenie kulturalne, możliwość zwiedzania z przewodnikami Muzeów Watykańskich. To wyjątkowa okazja, już bez natłoku turystów, spotkania z niezwykłymi dziełami sztuki.

Na trzeci dzień konferencji, już nieformalny, 29 października 2017 r., składała się tylko Msza Św. w bazylice św. Piotra. To było szczególne doświadczenie spotkania z Piotrem, który właśnie tutaj stał się świadkiem wiary i miłości. Tutaj męczeństwem odpowiedział na postawione przez siebie pytanie skierowane do Jezusa z Nazaretu: *Quo vadis, Domine?*

Wystąpienia oraz debata ukazała, że Unia Europejska nie jest wspólnotą wartości. Słabo wybrzmiała obecność oraz rola chrześcijan, którzy są dla świata tym, czym dusza dla ciała, obrona nienarodzonych, konieczność wierności dziedzictwu narodów Europy i szacunku dla ich tożsamości. Wydaje się, że jeśli Unia Europejska będzie szła dalej w kierunku destrukcji państw i ładu moralnego, czekają ją jeszcze poważniejsze kryzysy. Kościół jako wspólnota wiary i wartości nie przebił się nawet w wystąpieniach duchownych. Po prostu tej tematyki unikano w plenarnych wystąpieniach. Doszły one natomiast mocno do głosu w zdecydowanej większości debat w grupach językowych.

Pytanie, co chrześcijaństwo może wnieść w przyszłość Europy? – niestety, nie znalazło w konferencji adekwatnej i pogłębionej odpowiedzi. Obecne na niej gremia unijne zdominowały debatę, widać to m.in. w doborze prelegentów

podczas wystąpień plenarnych. Może prof. Rocco Buttiglione czy abp Charles J. Scicluna byli tutaj szczególnie czytelnymi prorokami, ale jednak wołającymi na puszczy biurokratyzmu i liberalizmu. Wydaje się jednak, że nawet ten duch wartości, na których zbudowana jest Europa i na których chcieli ją dalej budować założyciele Unii, jest wyraźnie wskazywany, choć niestety nie dochodzi do praktycznego i politycznego głosu. Sam Franciszek wskazał, że „nie jest to więc czas na budowanie okopów, ale czas na odważenie się, by działać na rzecz pełnej realizacji marzenia ojców założycieli zjednoczonej i zgodnej Europy, wspólnoty narodów pragnących dzielić przyszłość rozwoju i pokoju”.

Papież przypomniał w swoim wystąpieniu, że „rozmawianie o chrześcijańskim wkładzie w przyszłość kontynentu oznacza przede wszystkim zastanawianie się nad naszym zadaniem jako chrześcijan żyjących dzisiaj na tych terenach tak bogato kształtowanych przez wiarę na przestrzeni wieków”. Zatem jest to akcentowanie najpierw osobistego świadectwa wiary, aby następnie na nim budować świadectwo wspólnotowe i komunijne. Papież także podkreślił, pod koniec swego wystąpienia, „że z wiary wypływa zawsze radosna nadzieja, zdolna przemienić świat”. To jest zadanie Kościoła i wszystkich, którzy go tworzą, niezależnie od okoliczności czy uwarunkowań.

Warto dodać, że na okoliczność prezentowanej konferencji Delegatura Unii Europejskiej przy Stolicy Apostolskiej i L'Osservatore Romano wydały zbiór pt. „The Popes and Sixty Tears of European Integration”. Project by Ambassador Jan Tombiński and Giovanni Maria Vian (Vatican City 2017, ss. 111). To zbiór wystąpień Piusa XII, Pawła VI, Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka wokół problematyki europejskiej. Publikacja ta ukazała się także w innych wiodących językach europejskich. Niestety, nie ma polskiej edycji.

Z pewnością spotkanie rzymskie było potrzebne, ale czy skuteczne? Była to raczej prezentacja, a na sesjach plenarnych minimalna dyskusja. Pozwoliła jednak jeszcze raz rozeznaczyć tendencje, linie programowe i ogólne założe-

nia na przyszłość. Pytanie o obecność Kościoła czy ludzi Kościoła w tym projekcie europejskim. Nie chodzi o przyjęcie czy narzucenie „czasów sakralnych”. Tutaj przypominają się słowa Andre Marlaux: „Wiek dwudziesty będzie albo religijny, albo nie będzie go wcale”.

Trzeba także, wskazując na wartości chrześcijańskie, przywołać słowa Cypriana Kamila Norwida, który parafrazuje słowa biblijne: „nie jest światło, by pod korcem stało”. To światło mało rozświetlało i nie wybrzmiało swym blaskiem podczas rzymskiej konferencji. Można nawet odnieść wrażenie, że niejednokrotnie prawda była zamykana, a rzeczywistość zastępowana spektaklem.

Europa jest pewną ideą, niesioną od pokoleń, do której winniśmy się ciągle odwoływać. Ale najpiękniejsze idee, te, dzięki którym idziemy do przodu, które polepszają nasz standard życia, są kruche i narażone na niebezpieczeństwa. Wydaje się, że Europa będzie żyła, jeśli podtrzymamy jej ideę. Pytanie jednak, czy mamy dziś spójny projekt przyszłości integracji, program aktualny na dziś przebudowy Wspólnoty, przy jednoczesnej wierności wobec jej fundamentów.

Konferencja i debaty pokazały, że istnieje mocno rysujący się podział polityczny, w którym spotykają się dwie całkiem inne wizje przyszłości Unii Europejskiej, a w pewnym sensie i Europy. Przedstawiciele obozu liberalnego promują tzw. Europę otwartą, wielokulturową (multi kulti) i kosmopolityczną, której zwieńczeniem powinna być federacja demokratyczna lub europejskie państwo, tzw. Stany Zjednoczone Europy, choć tak naprawdę wizja ta ma niewiele wspólnego ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej według wizji założycieli.

Natomiast dla przedstawicieli drugiej opcji, tj. podejścia narodowego, celem jest Europa ojczyzn, która zachowuje podmiotowość poszczególnych narodów, a jednocześnie troszczy się o miejsca pracy, bezpieczeństwo i tożsamość Europejczyków. Trzeba jednocześnie tutaj dodać, że zdecydowana większość zwolenników tej wizji nie odrzuca integracji samej w sobie, a jedynie jej dotychczasową

formę zmierzającą do coraz większej centralizacji władzy w instytucjach Unii.

Zrealizowanie którejs z tych dwóch wizji w pełnej postaci jest jednak dość trudne. Wprawdzie polityka poszczególnych państw i samej Unii Europejskiej staje się coraz bardziej protekcjonistyczna w sferze ekonomicznej, a wiele krajów chce chronić zewnętrzne granice Unii przed nielegalną imigracją i dokonuje deportacji osób, które nie otrzymały statusu uchodźców. Nie mniej w instytucjach unijnych dominuje liberalne podejście do migracji. Większość rządów oraz elity europejskie uznaje za konieczne dalsze zwiększanie uprawnień instytucji unijnych w wielu obszarach spraw publicznych.

W tej pierwszej ze wspomnianych wyżej koncepcji można zauważyć cztery kierunki toczących się procesów, więcej dyspozycyjnych działań. Po pierwsze, władza polityczna Unii Europejskiej skupi się jeszcze bardziej w największych państwach członkowskich, zwłaszcza w Niemczech i Francji. Po drugie – możliwe jest wzmocnienie delegacji władzy do instytucji technokratycznych. Po trzecie – należy liczyć się z intensyfikacją działań propagujących politykę unijną i to z zaangażowaniem znaczących środków zwłaszcza politycznych. Po czwarte – można spodziewać się zwiększenia działań dyscyplinujących wobec państw niewprowadzających w życie polityki Unii Europejskiej.

Przyszłość Europy jest w naszych rękach. Każdy przecież może się jej przyśłużyć, swoim działaniem ukierunkowanym ku dobru wspólnemu. Ciągłe aktualna jest możliwość lepszej i szczęśliwszej Europy, ale potrzebne jest odpowiedzialne zaangażowanie. Każdy jest w stanie dołożyć swoją cegiełkę, żyjąc świadomie i przysługując się swoim bliźnim – pomagając im kiedy tylko możemy i dokładając wszelkich starań, aby im nie zaszkodzić. Franciszek zaś powie: „Cegiełki tej budowli nazywają się: dialog, integracja, solidarność, rozwój i pokój”.

Patrząc na Europę Franciszek podczas wspomnianego spotkania jasno wskazał, że chrześcijaństwo „w tym czasie

są (...) wezwani, aby przywrócić Europie duszę i rozbudzić w niej na nowo sumienie, nie aby zajmować przestrzenie – to byłby prozelityzm – ale aby wzbudzać procesy, które rozdziłyby nową dynamikę w społeczeństwie”. Chrześcijanie zaś, jak mówił dalej papież, winni mieć świadomość, „że z wiary wypływa zawsze radosna nadzieja, zdolna przemienić świat”. To orędzie winno towarzyszyć wszystkim uczestnikom rzymskiej konferencji: *Przemysleć na nowo Europę. Chrześcijański wkład w przyszłość projektu europejskiego.*

Summary:

On 27-29 October 2017, the New Synodal Hall held the International Conference: „Reconsidering Europe. The Christian contribution to the future of the European project”. The Conference was organized by the Vatican Secretariat of State and the Commission of the Bishops’ Conferences of the European Community (COMECE) with the support of Renovabis. It was a broad debate with a pretty significant variety of topics. The pope himself indicated that during the conference „young people were able to present their expectations and hopes, confront with older people who, on the other hand, had the opportunity to offer their rich experience and reflections”.

Keywords:

The future of Europe, Roman Treaties, cooperation of states, political division, Europe of homelands.

Przypisy:

¹ Ks. bp prof. dr hab. Andrzej Franciszek Dziuba, biskup łowicki, wykładowca teologii moralnej na Wydziale Teologicznym UKSW w Warszawie.